

УДК 378.018.43 (045)

*АНТОН БРИЛЛІАНТОВ, аспірант кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту, Комунальний заклад "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради, Україна
ORCID ID 0000-0002-1606-7192
anton.brilliantov.kh@gmail.com*

СУЧАСНЕ ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАПОРУКА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНИХ І ПРОФЕСІЙНИХ ЯКОСТЕЙ

ANTON BRILLIANTOV, Postgraduate student of the Department of Pedagogy, Psychology, Primary Education and Educational Management Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council

MODERN DISTANCE EDUCATION AS A KEY TO THE FORMATION OF PERSONAL AND PROFESSIONAL QUALITIES

У статті висвітлено особливості впровадження дистанційного навчання в контексті формування та розвитку особистісних і професійних якостей. Визначено, що в умовах дистанційного навчання особистість здатна не лише до опанування нового, а й формування та вдосконалення якостей, які необхідні для саморозвитку й самоосвіти, професійної діяльності. Висвітлено ключові особистісні і професійні якості, які можна розвинути в умовах дистанційного навчання. Обґрунтовано шляхи формування та розвитку якостей особистості під час дистанційної форми навчання.

Ключові слова: дистанційне навчання, особистісні якості, професійні якості, особистість.

Summary. The article highlights the peculiarities of the implementation of distance learning in the context of the formation and development of personal and professional qualities of an individual. It was determined that in the conditions of distance learning, a person is capable not only of mastering new things, but also of forming and improving qualities that are necessary for self-development

and self-education, professional activity. The key personal and professional qualities of an individual, which can be developed in the conditions of distance learning, are highlighted. Ways of formation and development of personality qualities during distance education are substantiated.

Key words: distance learning, personal qualities, professional qualities, personality.

Мета: визначити й обґрунтувати роль дистанційного навчання у формуванні та розвитку особистісних і професійних якостей особистості.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Тенденція впровадження дистанційного формату навчання у XXI столітті зумовлена як інформаційно-технічним проривом, так і суспільно-політичними змінами в світі. Україну не оминула потреба в переосмисленні та оновленні формату навчання в контексті нагальних потреб забезпечення доступності, безпеки для всіх учасників освітнього процесу, формування їх soft skills, навичок до саморозвитку й самоосвіти, підвищення рівня відповідальності за розвинені власні здібності та якості. Дистанційна форма навчання надає перевагу самостійному опануванню

необхідних компетентностей, що дозволяє складати гнучкий освітній графік і коригувати індивідуальний навчальний план (за потреби).

Особливістю впровадження дистанційного навчання є "комп'ютеризація освіти, запровадження дистанційного та мережевого навчання, розроблення педагогічних програмних засобів навчального призначення, які мають різні рівні складності та відповідають світовому науково-технічному рівню"; "наявність сучасного комп'ютерного обладнання, адже динамічність змін змісту інформативної освіти вимагає якісного та новітнього обладнання у зв'язку зі швидким розвитком інформаційних та технічних технологій (Веб 2.0, хмарні технології, навчальні онлайн-платформи тощо)" (*Харківська & Кравченя, 2016, с. 18*).

Така форма навчання відкриває безліч можливостей для експериментів, впровадження креативних ідей, пошуку нових шляхів для вдосконалення освітньої системи, а також і для розкриття індивідуальних здібностей здобувачів освіти й викладачів, розвитку особистісних і професійних якостей, які знадобляться у професійній діяльності.

Аналіз досліджень і публікацій. Дистанційне навчання як

проблема реалізації сучасної освіти представлена у працях вітчизняних і закордонних учених, однак найбільше уваги приділено інноваційним технологіям, освітнім платформам, ресурсам, інтерактивним методам і прийомам тощо, які спрямовані на урізноманітнення освітнього процесу, підвищення мотивації, спрощення та візуалізацію подачі навчального матеріалу: В. Бабенко, О. Безкоровайна, В. Бражник, О. Гнатюк, А. Дем'янок, Г. Євсєєва, І. Косяк, Ю. Красюк, О. Кучай, Г. Павлюк, А. Прокопенко, Т. Самоленко, А. Харківська, В. Чайка, І. Янченко та інші.

Під час вивчення науково-педагогічних джерел нами не знайдено цілеспрямованих розвідок щодо ролі дистанційного навчання у формуванні та розвитку особистісних і професійних якостей особистості, що й підтверджує актуальність обраної теми дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дистанційне навчання сприяє наданню можливостей здобувати освіту всім, адже передбачає відкриту систему, необмеженість у часі, доступність. Зокрема, зазначена форма навчання є вагомим для українців, котрі не мають змоги відвідувати очні заняття з різних причин (медичні протипоказання, територіальна відстань, еміграція, проживання за кордоном, на тимчасово окупованих територіях тощо).

Дистанційне навчання слугує формою "навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з матеріалами інформаційної мережі" (*Штихно, 2016, с. 491*). Крім того, дистанційне навчання ґрунтується на самостійному здобутті необхідного обсягу, змісту та якості знань і навичок, що поєднують традиційні й новітні інформаційні технології (*Мартиненко, Ломоноvsька &*

Желдакова, 2021).

Важливо наголосити, що ключовою особливістю дистанційного навчання є те, що забезпечує постійний супровід педагога, відстеження прогресу й динаміки засвоєння знань, опанування навичок, надання консультативної допомоги й підтримки протягом усього періоду навчання. Основне завдання педагогів – забезпечення якісного навчання дітей із застосуванням цифрових технологій.

Використання дистанційної форми навчання "за умови готовності викладачів до його реалізації, наявності відповідної матеріально-технічної бази закладів вищої освіти та якісного навчально-методичного супроводу вивчення дисциплін легко інтегрується у класичну систему, доповнює і розвиває її, сприяючи покращенню освітнього процесу" (*Яцура, Гамарник & Рачій, 2021, с. 54*), а "комп'ютер у поєднанні з комп'ютерними технологіями відкриває принципово нові можливості в навчальній діяльності" (*Харківська, 2011*).

Дистанційне навчання діє на основі принципу вільного доступу до інформації, навчального матеріалу: "встановлення інтерактивного спілкування між студентом та викладачем без забезпечення їх безпосередньої зустрічі та самостійне освоєння певного масиву знань і навичок за обраним курсом при використанні певних інформаційних технологій" (*Мартиненко та ін., 2021, с. 110*).

Уважаємо, що в умовах дистанційного навчання особистість здатна не лише до опанування нового, а й формування та вдосконалення якостей, які необхідні для саморозвитку й самоосвіти, професійної діяльності. Тому яскравим пріоритетом у дистанційному навчання є становлення особистості, "що зумовлено діяльністю природою людини, його здатністю саморозвиватися й самовдосконалюватися" (*Кравченя, 2018*).

Нам імponує думка О. Лоук та

І. Шевченко: "Навчальна діяльність є одним з найважливіших чинників, що здійснює вплив на формування моральних, соціальних, вольових якостей особистості" (*Лоук & Шевченко, 2019*). Формування та розвиток якостей характеризується індивідуальною здатністю самовдосконалюватися, що пов'язано із сталою мотивацією до змін у собі, прагненням ставати кращим, розкривати власний потенціал.

До особистісних якостей, які можна сформувавши під час дистанційного навчання, можемо віднести такі: відповідальність за свої успіхи, помилки, академічну доброчесність; комунікабельність у чаті, блогах, коментарях, під час зустрічей в онлайн-форматі; пунктуальність у синхронних формах роботи; самоорганізованість під час вивчення навчального матеріалу в обмежених термінах; уважність та зосередженість під час виконання вправ і завдань; самостійність у організації навчання та вивченні матеріалу; креативність у навчанні; толерантне ставлення до всіх учасників освітнього процесу. Акцентуємо, що під час такого формату навчання виникають труднощі у формуванні навичок роботи в команді, оскільки не завжди вдається організувати групову роботу в онлайн-режимі.

Особистісні якості необхідні насамперед для самопізнання та розвитку, розуміння інших людей, усвідомлення своїх сильних і слабких сторін, а також для налагодження взаємодії з оточенням, передбачення своєї реакції та дій у типових і непередбачуваних ситуаціях тощо. Під час дистанційного навчання особистісні якості сприяють розумінню себе, своїх можливостей і потреб, інтересів і цілей, ставлення до тієї чи іншої події.

Серед професійних якостей особистості виокремимо: відкритість до взаємодії з людьми (однолітками, колегами й іншими); комунікабельність (професійне мовлення, дотримання мовних

норм); критичне мислення, зокрема у стресових, непередбачуваних ситуаціях; уміння працювати з ПК, платформами й сервісами; уміння фільтрувати інформацію, вирізняти головне; ерудованість; свідоме й адекватне самооцінювання та самокритика; здатність до самонавчання та самовдосконалення; рішучість й активність у самостійній діяльності, зосібна, і майбутній професійній. Зауважимо, що нами висвітлено лише основні якості, які можна сформулювати та розвинути під час дистанційного навчання. Отже, сформовані професійні якості дозволяють самоорганізуватися та налаштуватися на навчання, саморозвиток; усвідомити власні переваги та труднощі, самостійно визначити шляхи їх подолання.

Досягти максимально можливих результатів у формуванні висвітлених якостей можна за умови використання різних традиційних та інноваційних технологій, методів, прийомів і засобів навчання. У системі дистанційного навчання мають бути задіяні й сучасні інтерактивні шляхи формування та розвитку особистісних і професійних якостей особистості. Наголосимо, що їх сукупність дозволить "шляхом реалізації позитивних стимулів, що сприяють самовдосконаленню, завдяки нейтралізації негативних умов і бар'єрів мотивації саморозвитку" зацікавити особистість до застосування знань і навичок, до своєрідних ризиків у нестандартних ситуаціях, до прояву креативності (Харківська, 2017).

Під час дистанційно навчання, на думку С. Антошук та В. Гравіт, важливо здійснювати контроль засвоєння знань, що "сприяє розвитку таких важливих якостей особистості, як самостійність мислення, багата і стійка пам'ять, виразна мова тощо. Слухачі розвивають здатність коментувати свою позицію, у них активізуються увага, пам'ять, з'являється потреба в розширенні своїх знань, закріпленні професійних умінь тощо" (Анто-

шук & Гравіт, 2015, с. 41–42).

Погоджуємось з Л. Штихно, що ключовими перевагами дистанційного навчання є "можливість індивідуалізації навчання, вибір бажаного темпу та швидкості навчання, висока якість контролю знань за допомогою модульної системи навчання, ефективне тестування" (Штихно, 2016, с. 491). При цьому важливу роль відіграє викладач. Саме йому належить не лише організувати освітній процес в умовах дистанційного навчання, а й стає координатором пізнавальної активності особистості, помічником у вирішенні питань і формуванні ідей, наставником в опануванні нових знань і навичок, консультантом в самооцінюванні й саморефлексії. Водночас викладач має "стимулювати їхню самостійну роботу та мислення", "розвивати у студентів самостійність, допитливість, уміння самостійно вирішувати навчальні проблеми" (Яцура та ін., 2021, с. 59).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дистанційне навчання відкриває певні можливості для здобуття нових знань, опанування корисних умінь і навичок, а також для вдосконалення особистісних і професійних якостей, які сприяють становленню всебічно розвинутої та сформованої особистості.

Правильно організоване сучасне дистанційне навчання дозволяє сформулювати та розвинути необхідні особистісні і професійні якості, які будуть необхідними для подальшого особистісного зростання та знадобляться у майбутній професійній діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Антошук, С. В., Гравіт, В. О. (2015). Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті. Суми: НІКО, 180.
- Кравченя, А. О. (2018). Професійне становлення майбутніх учителів інформатики в умовах освітнього простору. Теорія та методика професійної освіти, 15, 8.

Відновлено з <https://ivetscienceipto.wixsite.com/tmpo/copiya-14-2018>.

Лоук, О. В., Шевченко, І. М. (2019). Розвиток особистісних якостей молодшого школяра: психолого-педагогічний аспект. Сучасна початкова освіта в поглядах молодих науковців. Вінниця: ТОВ "Меркьюрі-Поділля", 8, 133-138. Відновлено з <https://dSPACE.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11626/1/Rozvytok%20osobystisnyh%20iakostey.pdf>.

Мартиненко, А., Ломоноvsька, Н., Желдакова, В. (2021). Роль дистанційного навчання в сучасному світі. Технології дистанційного навчання: впровадження, розвиток, удосконалення, Харків, 108–112.

Харківська, А. А., Кравченя, А. О. (2016). Теоретико-методологічні засади управління якістю професійної підготовки майбутніх учителів інформатики. Харків: КЗ "ХГПА". Відновлено з <http://surl.li/iyedz>.

Харківська, А. А. (2017). Необхідність саморозвитку у процесі професійного становлення майбутніх учителів фізичного виховання. Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Імплементція нових стандартів освіти. Харківський державний університет харчування та торгівлі. Харків: ХДУХТ, 340–342.

Харківська, А. А. (2011). Упровадження комп'ютерних технологій у процесі навчання майбутніх педагогів. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*, 32–33, 153–157. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2011_32-33_24.

Штихно, Л. В. (2016). Дистанційне навчання як перспективний напрям розвитку сучасної освіти. *Молодий вчений*, 6 (33), 489–493.

Яцура, М., Гамарник, А., Рачій, Б. (2021). Дистанційне навчання - невід'ємна частина освітнього процесу у вищій школі. *Освітні обрії*, 53, 2, 53–60. DOI: <https://>

doi.org/10.15330/obrii.53.2.53-60.

REFERENCES

Antoshhuk, S. V., Ghravit, V. O. (2015). *Osnovy orghanizacii dystancijnogho navchannja v pisljadyplomnij pedagoghichnij osviti*. Sumy: NIKO, 180.

Kravchenja, A. O. (2018). Profesijne stanovlennja majbutnikh uchyteliv informatyky v umovakh osvitnjogho prostoru. *Teorija ta metodyka profesijnoi osvity*, 15, 8. Retrieved from <https://ivetscienceipito.wixsite.com/tmpo/kopiya-14-2018>.

Lojuk, O. V., Shevchenko, I. M. (2019). Rozvytok osobystisnykh jakostej molodshogho shkoljara: psykologho-pedagoghichnij aspekt. Suchasna pochatkova osvita v pohljadakh molodykh naukovciv. *Vinnycja: TOV "Merkjuri-Podillja"*, 8, 133–138. Retrieved from <https://>

dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/11626/1/Rozvytok%20osobystisnyh%20iakostey.pdf.

Martynenko, A., Lomonovsjka, N., Zheldakova, V. (2021). Rolj dystancijnogho navchannja v suchasnomu sviti. *Tekhnologhiji dystancijnogho navchannja: vprovadzhennja, rozvytok, udoskonalennja*, Kharkiv, 108–112.

Kharkivsjka, A. A., Kravchenja, A. O. (2016). *Teoretyko-metodologhichni zasady upravlinnja jakistju profesijnoi pidghotovky majbutnikh uchyteliv informatyky*. Kharkiv: KZ "KhHPA". Retrieved from <http://surl.li/iyedz>.

Kharkivska, A. A. (2017). Neobkhdnist samorozvytku u protsesi profesiinoho stanovlennia maibutnikh uchyteliv fizychnoho vykhovannia. *Modernizatsiia vyshchoi osvity ta problemy upravlinnia yakistiu pidghotovky fakhivtsiv. Implementatsiia novykh*

standartiv osvity. Kharkiv. derzh. un-t kharchuvannia ta torhivli. Kharkiv: KhDUKht, 340–342.

Kharkivska, A. A. (2011). Uprovadzhennia kompiuternykh tekhnolohii u protsesi navchannia maibutnikh pedahohiv. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*, 32–33, 153–157. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2011_32-33_24.

Shtykhno, L. V. (2016). Dystantsiine navchannia yak perspektyvnyi napriam rozvytku suchasnoi osvity. *Molodyi vchenyi*, 6 (33), 489–493.

Yatsura, M., Hamarnyk, A., & Rachii, B. (2021). Dystantsiine navchannia – nevidiemna chastyna osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli. *Osvitni obrii*, 53, 2, 53–60. DOI: <https://doi.org/10.15330/obrii.53.2.53-60>.

Стаття надійшла 10. 04. 2023 р.

